

Вадим Кав'юк

студент гр. ФФМ-21,

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Науковий керівник: к.е.н., доц. Олена Петрушка

СУТНІСТЬ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ В ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ ДЕРЖАВИ

В економічній науці страхування визначається як один із найефективніших інструментів оптимізації фінансових ризиків. У цьому контексті, зважаючи на зростання воєнно-політичних загроз, що стають передумовою погіршення економіки та підвищення ризику фінансової кризи, особливого значення набуває потреба захисту кожного громадянина, зокрема, пенсійне страхування, а зокрема, недержавне. Зазначене актуалізує необхідність з'ясування сутності недержавного пенсійного страхування та особливостей функціонування суб'єктів у цій сфері.

Перш за все, слід розглянути наукові підходи до визначення сутності недержавного пенсійного забезпечення, яке трактували Н. Татарин, Ю. Чепіль та І. Дунець – як один із головних елементів системи пенсійного забезпечення за принципом накопичення, основою якого є добровільна участь фізичних та юридичних осіб в процесі нагромадження пенсійних коштів для отримання в майбутньому додаткових пенсійних виплат безпосередніми учасниками цієї системи [1, с. 111].

В свою чергу В. Виговська виділяє очевидні переваги недержавного пенсійного забезпечення, які полягають у можливостях:

- отримання певного обсягу пенсійних виплат, що не залежать від зміни у демографічній структурі суспільства або стану економіки;
- успадкування раніше здійснюваних іншими особами пенсійних накопичень;
- інвестування пенсійних заощаджень в обрані особою активи з метою отримання у майбутньому додаткових доходів [2, с. 172].

Проте стосовно такої переваги недержавного пенсійного страхування, як незалежність від стану економіки, то в цьому з автором не можна погодитися, адже суб'єкти, що працюють у цій сфері, є елементами фінансового ринку, а отже тісно пов'язані зі зміною її стану.

Також серед переваг недержавного пенсійного страхування вчені виділяють позитивний вплив цієї системи на стан безробіття в країні. Так, І. Румик, В. Кузьмінський та В. Костильова зазначають, що за умови недостатності кваліфікованих кадрів, що спричинене великою хвилею міграції кваліфікованих працівників до країн Європейського союзу (ЄС), реалізація ідеї щодо участі у пенсійних програмах є важливою складовою мотивації працівників, які лишаються в Україні [3, с. 32]. Результатом такого процесу передбачається зниження показників плинності кадрів, зокрема висококваліфікованих фахівців.

В Україні функціонування недержавного пенсійного страхування регулюється Законом України «Про недержавне пенсійне забезпечення» (далі –

Закон № 1057) [4] відповідно до статті 2 якого під системою недержавного пенсійного забезпечення розуміється складова частина накопичувального пенсійного забезпечення, що передбачає добровільну участь фізичних та юридичних осіб у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання учасниками пенсійних виплат, що додатковими до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Серед суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення виділяють недержавні пенсійні фонди (НПФ). До визначення їх сутності у науковому світі теж виділяється декілька підходів. Зокрема, В. Корнєєв визначив, що поняття НПФ є досить широким, його можна трактувати як юридичну особу, що створена відповідно до законодавства та має статус неприбуткової організації, функціонує та здійснює свою діяльність з метою накопичення, захисту фінансового становища вкладників, «інвестування пенсійних активів на користь учасників фонду, а також здійснення їм пенсійних виплат у визначеному законодавством і пенсійними контрактами порядку» [5]. Однак таке тлумачення є більш офіційним, близьким до того, що визначене Законом № 1057, та не розкриває своєї економіко-соціальної функції.

Водночас, інше трактування НПФ надає Г. Козак, яка пропонує розглядати їх як соціально-фінансовий інститут, який створюється і функціонує задля забезпечення соціального захисту громадян та призначений для «збереження і примноження пенсійних накопичень у процесі їхньої акумуляції, інвестування та використання в цілях фінансування прийняттого рівня пенсійних виплат учасникам фонду» [6, с. 29].

Однак, вищенаведені визначення не розкривають повної економічної сутності поняття НПФ, адже якщо розглянути особливості функціонування цих суб'єктів та переваги, які отримують їх учасники і вкладники, то слід відмітити наступне.

Однією з основних характеристик діяльності НПФ є те, що інвестиційний прибуток, отриманий на активи НПФ, зараховується до пенсійних накопичень і здатний компенсувати вплив на них інфляційних процесів в економіці. Це означає, що НПФ виконує захисну функцію для вкладень громадян [7].

Крім цього, НПФ надає громадянам право самостійно обирати розмір та періодичність внесків до фонду, а також дату початку пенсійних виплат, яка має певні обмеження за віком. НПФ не встановлює обов'язкових платежів або штрафів для вкладників та учасників та надає можливість передати накопичення до іншого фонду [4].

В системі недержавного пенсійного фінансування активи фонду використовуються лише за цільовим призначенням [4]: виключно для цілей інвестиційної діяльності фонду, виконання зобов'язань перед учасниками та оплати витрат, що пов'язані із реалізацією недержавного пенсійного забезпечення. Отже, НПФ сприяють підвищенню соціальної та фінансової захищеності населення.

Підсумовуючи різні трактування сутності можна визначити, що економічна сутність НПФ полягає у забезпеченні соціального захисту та пенсійного страхування населення та стимулюванні його інвестиційного потенціалу, а стосовно фінансових ресурсів, НПФ виконує функції: збереження та

примноженню пенсійних накопичень; захист коштів від інфляційних коливань, арештів та стягнень іншими суб'єктами; а також використання активів за цільовим призначенням, визначеним законодавством.

Список використаних джерел:

1. Татарин Н. Б., Чепіль Ю. Б., Дунець І. А. Система недержавного пенсійного забезпечення як спосіб інвестування: проблемні аспекти та шляхи вдосконалення. *Молодий вчений*. 2022. № 4 (104). С. 110–114.
2. Виговська В. Сучасні проблеми розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2020. № 4 (24). С. 170–178.
3. Румик І., Кузьмінський В., Костильова В. Особливості функціонування недержавних пенсійних фондів. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2023. № 2 (70). С. 29–37.
4. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09.07.2003 р. № 1057-IV. Дата оновлення: 19.06.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text> (дата звернення: 09.10.2023).
5. Корнеєв В. В. Недержавні пенсійні фонди як важлива складова системи недержавного пенсійного забезпечення: їх сутність та функції. *Ефективна економіка*. 2011. № 8. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2077>.
6. Козак Г. І. Недержавні пенсійні фонди в умовах реформування пенсійної системи України: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 225 с.
7. Горин В. П. Соціальні гарантії в системі соціальної безпеки держави: теоретико-методологічний аспект. *Світ фінансів*. 2013. Вип. 2. С. 69-80.
8. Соціальне страхування: підруч. / за ред. О. П. Кириленко та В. С. Толуб'яка. Тернопіль: Екон. думка ТНЕУ, 2016. 516 с.